

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Reprográfiai jogdíjak digitális környezetben

Ügyszám: SZJSZT-33/10.

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések:

1. Vonatkozik az Szjt. 21. § (1) bekezdése a kizárólag digitális tartalomként – akár ellenérték fejében, akár ingyenesen nyilvánosságához közvetített és – megjelent szerzői művekre is, amelyeket magáncélra reprográfiával többszöröznek, - figyelembe véve azt is, hogy a többszörözéssel a honlap látogatókat és közvetetten reklámbevételeket veszít?
2. Vonatkozik az Szjt. 21. § (1) bekezdése a részben vagy teljes egészében nyomtatott és digitális tartalomként is megjelent – és akár ellenérték fejében akár ingyenesen nyilvánosságához közvetített – azon szerzői művek digitális megjelenés formáira is, amelyeket magáncélra reprográfiával többszöröznek?
3. Milyen digitális felhasználásokhoz közvetlenül vagy közvetetten kapcsolódó többszörözések vonhatóak a reprográfiával többszörözés fogalma alá?
4. Vonatkozik az Szjt. 21. § (1) bekezdése a digitális tartalomként elérhetővé tett vagy tárolt szerzői művek magáncélú kinyomtatására mint többszörözésre?
5. Vonatkozik az Szjt. 21. § (1) bekezdése a digitális tartalomként elérhetővé tett vagy tárolt szerzői művek magáncélú digitális mentésére mint többszörözésre?
6. Megszerezi a munkáltató a munkaviszonyban alkotott szerzői művek szerzőit megillető reprográfiai jogdíjigényt a mű átadásával? Ha nem, mikortól és milyen feltételekkel rendelkezhet a munkáltató a munkaviszonyban alkotott szerzői művek szerzőit megillető jogdíjigényről?
7. Átruházhatja a szerző a munkaviszonyban alkotott szerzői műveinek szabad felhasználására tekintettel járó reprográfiai jogdíjat a munkáltatóra a jogdíjak felosztását megelőzően, de a jogdíjak felosztását követő hatállyal vagy a reprográfiai jogdíjak felosztását követően?
8. Adhat megbízást az akár munkaviszonyban, akár más jogviszonyban alkotó szerző a művét megjelentető kiadónak, illetve munkáltatónak, hogy szerzői műveinek szabad felhasználására tekintettel járó reprográfiai jogdíjat nevében érvényesítse és azzal rendelkezzen? Feltétele a megbízás érvényességének, hogy már felosztott jogdíjról rendelkezzen a szerző vagy a kiadói, illetve munkaszerződésben adhat a szerző ilyen megbízást?
9. Adhat meghatalmazást az akár munkaviszonyban, akár más jogviszonyban alkotó szerző a művét megjelentető kiadónak, illetve munkáltatónak, hogy szerzői műveinek szabad felhasználására tekintettel járó reprográfiai jogdíjat nevében érvényesítse? Feltétele a meghatalmazás érvényességének, hogy már felosztott jogdíjról rendelkezzen a szerző, vagy adhat a szerző korábban pl. a kiadói, illetve munkaszerződésben ilyen meghatalmazást?

Az eljáró tanács válasza:

Ad 1.

Az eljáró tanács a kérdés megválaszolása során mindenekelőtt azt vizsgálta meg, az Szjt. 21. § (1) bekezdése általánosságban véve vonatkozik-e a kizárólag digitális tartalomként megjelent, reprográfiával többszörözött szerzői jogi művekre.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény ('Szjt.') 21. §-a az ún. reprográfiai jogdíjat a szerző kizárólagos többszörözési joga alóli, magáncélú másolásokra vonatkozó szabad felhasználási kivétel (ld. Szjt. 35. §) „folyományként” fennmaradó méltányos díjazás iránti igényként határozza meg (a reprográfiai jogdíj jogintézményével és szabályozási háttérével kapcsolatosan ld. az Szerzői Jogi Szakértői Testület ('SzJSzT.') 21/07/01 számú szakvéleményében található rövid összefoglalást).

Az Szjt. a mű többszörözésének fogalmát széles körűen határozza meg. Többszörözésnek minősül mindenekelőtt a mű anyagi hordozón való rögzítése, oly módon, hogy annak eredményeként a művet hordozó dologi műpéldány álljon elő. A dologi műpéldány alapjául szolgáló hordozó anyaga közömbös, azonban az Szjt. 18. § (2) bekezdésének példalózó felsorolása külön kiemeli, hogy a mű „digitális formában, elektronikus eszközön” történő tárolása is többszörözésnek (és így rögzítésnek) minősül.

Az Szjt. 21. § (1) bekezdése alapján a reprográfiai díjigény az olyan művek szerzőit, illetve kiadóit illeti meg, amelyeket fénymásolással vagy más hasonló módon, papíron vagy más hasonló hordozón többszöröznek. E rendelkezés – összhangban a díjigény alapjául szolgáló többszörözési díj kapcsán fentebb elmondottakkal – nem határozza meg a többszörözés alapjául szolgáló műpéldány rögzítésének módját, illetve az így rögzített mű hordozójának anyagát, közömbösnek tekintve azt. A reprográfiai díjigényre való jogosultságnak tehát nem előfeltétele, hogy az e rendelkezés hatálya alá tartozó módokon többszörözött művek a magáncélú másolást megelőzően nyomtatott formában is megjelenjenek. A reprográfiára szolgáló készülékek körét [Szjt. 21. § (2) bek.] meghatározó 158/2000. (IX.13.) Kormányrendelet ('Kormányrendelet') maga is az ilyen eszközök közé sorolja a nyomtatókat, amelyek tipikusan azt a célt (is) szolgálják, hogy a korábban csak digitális formátumban létező műveket papíron többszörözzék.

A megkereső által e kérdésnél speciálisan figyelembe venni kért szempontok a következők:

- a) Ellenérték fejében vagy ingyenesen nyilvánossághoz közvetített művek reprográfiai többszörözése
- b) A többszörözés hatása a honlap látogatóinak számára és a reklámbevételeire

Az eljáró tanács álláspontja szerint e szempontok az alábbi jelentőséggel bírhatnak.

A reprográfiai jogdíjra jogosultság feltételeként az Szjt. *expressis verbis* nem írja elő, hogy a többszörözés alapjául szolgáló mű csak olyan alkotás lehet, amelynek a másolat alapjául szolgáló példánya kizárólag ellenérték fejében hozzáférhető a nyilvánosság számára. A magáncélú másolás e módjára kialakított kompenzációs díjigény elvi alapja és célja azonban az, hogy a bizonyos esetekben tömegessé váló magáncélú felhasználás folytán a jogosultakat érintő hátrány, jövedelemkiesés ellensúlyozásra kerüljön. E hátrány bekövetkezése a nyomtatott formában elérhető művek esetében elsődlegesen a műpéldányok eladásának a többszörözés következtében megvalósuló csökkenésében áll, így – ha közvetetten is – a

jogdíjigény alapjául elsődlegesen valóban az olyan művek felhasználása szolgál, amelyek korábban kizárólag vagy főként ellenérték fejében voltak hozzáférhetőek a nyilvánosság számára. Kizárólag digitális formában elérhetővé tett művek esetében azonban nem zárható ki a megkereső által hivatkozott okok miatt (látogatók száma, illetve a honlaphoz kapcsolódó reklámbevételek csökkenése) bekövetkező hátrány sem.

Figyelemmel kell lenni ugyanakkor arra is, hogy az Szt. a reprográfiai jogdíjra vonatkozó szabályozással – pontosan a díjigény elvi céljára tekintettel – csupán a jogdíjra jogosultság elvi lehetőségét kívánja megteremteni (ld. az Szt. 21. § (1) bekezdését módosító 2008. évi CXII. törvény 2. §-nak indokolását). A jogdíjból való tényleges részesülés olyan – elsősorban az e jogdíjak közös jogkezelését ellátó egyesület tagjai által hozott döntésen alapuló – gyakorlati szempontok figyelembevételével is történik, amelyek alkalmazása az egyesület autonómia körébe tartozik. Ilyen szempont lehet a tömeges magáncélú felhasználásból eredő hátrány bekövetkeztének szükséges mértékű bizonyítása mellett a hátrálynak a reprográfiai kompenzáció egészéhez viszonyított aránya, illetve – ennek alapján is – hogy a figyelembe venni kívánt szempont ne veszélyeztesse a felosztás költséghatékonyságát.

Az Szt. tehát elvi szinte fogalmazza meg mindazokat a szempontokat, amelyek alapján a jogdíj kezelését ellátó társaságnak el kell járnia a felosztás során. E szabályokat a közös jogkezelő szervezet tagjainak közössége tölti meg a szükséges, elsődlegesen gyakorlati szempontokat figyelembe vevő tartalommal.

Összefoglalóan az 1. kérdésre az eljáró tanács válasza az, hogy a reprográfiai díjigény érvényesítését az Szt. a jogosultak számára abban az esetben is lehetővé teszi, ha a magáncélú másolást megelőzően a mű kizárólag digitális tartalomként jelent meg, feltéve, hogy a magáncélú másolás reprográfiával valósul meg (lásd. 3. kérdésre adott választ). Abból a szempontból sem tesz a jogszabály különbséget, hogy a magáncélú másolást megelőzően kizárólag digitális tartalomként megjelent művet ingyenesen vagy ellenérték fejében tették a nyilvánosság számára hozzáférhetővé. A díjmeghatározás elveit és gyakorlatát azonban a közös jogkezelő szervezet határozza meg.

Ad 2.

Az eljáró tanács e kérdésre adott válaszában visszautal az 1. kérdésre adott válaszában elmondottakra. Eszerint a reprográfiai jogdíjigényre való jogosultság szempontjából közömbös a többszörözés alapjául szolgáló műpéldány anyagi hordozójának fajtája. A jogdíjigény alapjául szolgáló jövedelem-kiesés, illetve annak igazolása, igazolhatósága kapcsán ugyancsak ld. az 1. pont választát.

Ad 3.

Az Szt. 21. §-nak rendelkezése, bár a többszörözés 18. §-ban meghatározott jogi definíciójából indul ki, csupán az egyes bizonyos technikai megoldásokkal megvalósuló magáncélú többszörözéseket vonja hatálya alá, illetve ezekre állapít meg díjfizetési kötelezettséget. E technikai megoldásokat írja körül a rendelkezés „fénymásolással vagy más hasonló módon, papíron vagy más hasonló hordozón” fordulata. A reprográfiai díjigény tehát nem fogja, nem is foghatja át a magáncélú másolatok készítésének minden körét, hiszen más típusú magáncélú felhasználások esetében pl. az üres kazetta jogdíj nyújt a jogosultaknak megfelelő kompenzációt.

A reprográfiai díjigény szabályozásának „fénymásolással vagy más hasonló módon, papíron vagy más hasonló hordozón” fordulata a többszörözés módját meghatározva az egyes

fotomechanikai eszközökkel történő másolatkészítési köröket vonja a rendelkezés hatálya alá. Ez összhangban áll az Európai Parlament és a Tanács az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelvének (‘INFOSOC irányelv’) 5. cikk (2) bekezdés (a) pontjában található meghatározással is, amelynek értelmében a tagállamok a többszörözési jog alól kivételt tehetnek a papíron vagy hasonló hordozón történő, valamely fotomechanikai vagy ehhez hasonló hatású eljárással végzett többszörözés tekintetében, feltéve hogy a jogosultak méltányos díjazásban részesülnek.

A fotomechanikai eljárás fogalmából eredően, az Szjt. 21. §-a alá tartozik minden olyan szerzői jogilag releváns másolatkészítés, amely a Kormányrendeletben foglalt reprográfiaira alkalmas eszközök útján valósul meg és nyomtatott formátumot eredményez. Nem tartozik azonban e körbe az olyan többszörözési technika, amelynek eredményeként csupán digitális másolat jön létre, mivel bár az így létrejött műpéldány is dologi műpéldány (az anyagrészek sajátosan rendezett mágneses, elektronikus, optikai állapotában megnyilvánuló műrögztítés), az eljárás nem tekinthető „fotomechanikainak”, illetve a másolatot hordozó anyag sem a papírhoz „hasonló” hordozónak. A felhasznált művek köre mellett tehát az üres hordozó jogdíj és a reprográfiai jogdíj alapja e tekintetben is eltér egymástól: míg az üres hordozó jogdíjra vonatkozó szabályozás nem szűkíti a felhasználás módja szerint (így a vonatkozó művek és teljesítmények tekintetében ide sorolhatjuk a digitális másolatokat is), a reprográfia jogdíj esetében a díjigény fennállta a többszörözés módjától függ, annak következménye.

Ad 4.

Az Szjt. 21. § (1) bekezdésében foglalt jogdíjigény rendeltetésénél fogva a magáncélú másolásra tekintettel illeti meg a jogosultakat, a fentebb ismertetteknek megfelelően pedig ez a digitális tartalomként elérhetővé tett vagy tárolt művek másolására is vonatkozik. A jogdíjfizetésre kötelezettek körének megállapításakor ugyanakkor a jogalkotó – a könnyebb alkalmazhatóság okán – közvetlenül a másolást lehetővé tevő személyeket (a reprográfiaira szolgáló készülékek gyártóit/forgalmazót, illetve az ilyen készülékek üzemeltetőit) tette kötelezetté. A jogdíjat ugyanakkor e személyek és szervezetek az eszközök, illetve másolatok árában áthárítják a tényleges felhasználókra.

Ad 5.

A 3. pontban adott válaszra is tekintettel a magáncélú digitális másolat készítése az Szjt. 21. §-a szerint többszörözött művek körében nem tartozik a rendelkezés hatálya alá (ezekre tehát a díjfizetési kötelezettség sem vonatkozik).

Ad 6.

Az Szjt. e kérdésben egyértelmű szabálya alapján „a szerző a munkáltató jogszerzése esetén is jogosult marad arra a díjazásra, amely e törvény alapján a felhasználás jogának átruházást követően is megilleti” [Szjt. 30. § (4) bek.]. Ilyen, a szerzőt a vagyoni jogának átruházása után is megillető, Szjt. által megállapított és közös jogkezelésből eredő díjigénynek minősül pld. az üreshordozó-jogdíj (Szjt. 20. §) és a reprográfiai jogdíj (Szjt. 21. §) is, amelyekről a szerző a felosztást megelőzően nem mondhat le (a munkáltató javára sem). Ezt az is alátámasztja, hogy a kiadót és a szerzőt külön nevesíti az Szjt. 21. §-a, mint reprográfiai díjra jogosult jogalanyokat. A munkaviszonyban alkotott művek felhasználásával kapcsolatos reprográfiai díjigény nem száll át a mű átadásával, illetve ezt követően sincs sem olyan időpont, sem olyan eset, amelytől kezdődően és amelyre vonatkozóan a munkáltató automatikusan rendelkezési jogot szerezne a szerzőt illető reprográfiai jogdíjigény felett.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a fentiekben már hivatkozott SzJSzT-21/07/01. számú szakértői vélemény 1. kérdésre adott válaszában nem tekintette kizártnak a munkaviszonyban, munkaköri kötelezettségként létrehozott művek esetében a reprográfiai díjigény munkáltatóra történő átszállását. A hivatkozott szakvélemény azonban ezt a kérdést részletesen nem vizsgálta, annak célja a reprográfiai díj, mint jogintézmény szabályozási hátterével kapcsolatos kérdések vizsgálata volt, különös tekintettel a napilapokban megjelent művek magáncélú másolása utáni díjigény kérdésére.

Ad 7.

Az Szjt. 92. § (1) bekezdése alapján a közös jogkezelő szervezeteket a közös jogkezelési körükbe tartozó jogdíjak érvényesítése során a szerzői (vagy szomszédos) jog jogosultjának kell tekinteni. A közös jogkezelő szervezetek a jogdíjakat tehát saját igényükként, nem megbízottként vagy jogutódként érvényesítik. Emellett az Szjt. 92. § (2) bekezdése rendelkezik arról is, hogy az ilyen, közös jogkezelés útján érvényesített díjigényekkel (ideértve értelemszerűen a reprográfiai díjigényt is), valamint a megfizetett vagy beszédett díjakkal a jogosultak közötti felosztásig az adott díjigényre vonatkozóan nyilvántartásba vett közös jogkezelést végző egyesület rendelkezik. Erre tekintettel – ahogyan arról az Szjt. 21. § (8) bekezdése is rendelkezik – a jogosult nem mondhat le - általában és előre- a rá eső jogdíj összegének pontos kiszámítása előtt jogdíjáról. A jogdíjak előzetes átruházását (ilyen értelemben: más javára történő lemondást) illetően ugyanez a szabály érvényesül: mivel a felosztást megelőzően a jogosult tényleges, egyedi igénnyel, illetve személyét kizárólagosan megillető jogdíjjal még nem rendelkezik, nincs jogosultsága annak átruházására sem.

Ad 8. – Ad 9.

A megbízásra, illetve meghatalmazásra vonatkozó szabályokat, azoknak érvényességét a közös jogkezelés körébe tartozó díjigények, így a reprográfiai jogdíj érvényesítésére vonatkozóan nem az Szjt., hanem az e jogintézmények általános szabályait meghatározó Polgári Törvénykönyv, illetve a közös jogkezelő egyesületek e jogszabályon és a tagok egyesületi döntésén alapuló belső szabályzatai rendezik. Az Szjt. nem zárja ki, hogy a jogosult a felosztást követően a jogdíjáról rendelkezzen.

dr. Sár Csaba
a tanács elnöke

dr. Gondol Daniella
a tanács előadó tagja

dr. Kiss Zoltán
a tanács szavazó tagja